

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยจะรุ่งเรืองเราวัดได้จาก ความมีคุณภาพของประชากรในประเทศนั้น ๆ และความมีคุณภาพหรือต่อคุณภาพของประชากร ขึ้นอยู่กับการได้รับการศึกษา เพราะการศึกษาช่วยให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงาม ปรับตัวได้ ดำเนินชีวิตดี และเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์ (สุมน อมรวิวัฒน์, 2526: 16) โดยเฉพาะการศึกษาในระดับประถมศึกษาถือเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญ กล่าวคือไม่เพียงช่วยให้เยาวชนของชาติอ่านออกเขียนได้เท่านั้น แต่ยังมีส่วนปลูกฝังลักษณะนิสัยให้เพียบพร้อมไปด้วย คุณธรรม และจริยธรรม เพราะเด็กในวัยนี้ เป็นวัยเจริญเติบโต กำลังเรียนรู้ สามารถซึมซับประสบการณ์ต่าง ๆ มากมาย หากได้รับการส่งเสริมที่ถูกต้อง ก็จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาในทิศทางที่คาดหวัง

ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา นายทอมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) ได้กล่าวถึงความสำคัญ ของการจัดการศึกษาในระดับนี้ว่า "หากจะเลือกระหว่างการศึกษา ระดับประถมศึกษา และการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยแล้ว เห็นจะต้องรามือจากชั้นมหาวิทยาลัย และหันไปเร่งมือทางการประถมศึกษา...หากทั้งคนหนุ่มมากให้ไร้ความรู้...จะเป็นอันตรายอย่างใหญ่หลวงต่อความเป็นชาติ" (สิริยา จุลปานนท์, 2534: 4)

สตรี คือประชากรครึ่งหนึ่งของประเทศ ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างมาก ดังนั้นการส่งเสริมและการให้การศึกษาแก่สตรีตั้งแต่ยังเยาว์ จึงเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีแก่ "เยาวชนสตรี" (กรมการพัฒนาชุมชน, 2516: 2) ที่จะก้าวสู่บทบาทการเป็นมารดาที่มีความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น มีความรู้ด้านวิชาชีพ พอที่จะประกอบอาชีพช่วยตนเองและครอบครัวได้ อีกทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้แก่บุตรในอนาคต มีความคิดทันต่อเหตุการณ์

เข้าใจปัญหาและมีชีวิตอยู่ในสังคมได้ด้วยดี ตลอดจนมีความรู้ในการรักษาสุขภาพกาย สุขภาพจิต และที่สำคัญ คือ มีความรู้ด้านงานบ้านงานครัว เป็นกุลสตรีที่มีความรับผิดชอบ มี กิริยามารยาทที่ดีงาม ประพฤติตามครรลองครองธรรม ดำรงตนเป็นผู้มีศีลธรรมจรรยาปฏิบัติ ตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครอบครัว รู้จักบทบาทของตนเอง รวมทั้งบทบาทต่อสังคมเพื่อให้สังคม เกิดความสงบสุขในทุกขณะ การศึกษาไม่เพียงแต่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวสตรี เท่านั้น แต่ยังมีส่วนช่วยเหลือสังคมให้ดีขึ้นด้วย ดังคำกล่าวของ มหาตมะ คานธี ที่ว่า "ถ้า ท่านให้การศึกษาแก่บุรุษคนหนึ่ง ท่านให้การศึกษาแก่คน ๆ เดียวแต่ถ้าท่านให้การศึกษาแก่สตรี ท่านให้การศึกษาแก่คนทั้งโลก" (คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติ, 2533: 13)

นับตั้งแต่สมัยโบราณ การศึกษาของไทยยังไม่มียุทธศาสตร์แน่นอนและอยู่ในวงจำกัด เป็นเรื่องของประชาชนที่ต้องแสวงหาเอาเอง ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสเล่าเรียน โดยเฉพาะเยาวสตรีสามัญ โรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ให้การศึกษาอบรมก็ยังไม่มีการจัดเป็นแบบแผน สถานศึกษาสำหรับเยาวสตรีจึงมักอยู่ในราชสำนักและบ้าน การจัดการศึกษาให้แก่เยาวสตรีสามัญ ไม่เน้นเรื่องการศึกษาวิชาหนังสือ หรือความรู้สามัญแบบที่กุลบุตรเรียน แต่จะมุ่งอบรม สั่งสอนให้รู้จักหน้าที่ของลูก ภรรยา มารดา และแม่เรือนที่ดี วิชาที่เน้นคือ การครัว การเรือน หัตถกรรม และการอบรมเลี้ยงดูบุตร ทั้งนี้เนื่องจากทัศนะทางพุทธศาสนา สถานภาพทางกฎหมาย ค่านิยม และความเชื่อ ได้กำหนดบทบาทของสตรีให้มีหน้าที่เน้นหนักใน กิจการภายในครัวเรือน ส่วนนอกเรือนเป็นหน้าที่ของบุรุษ (Bristower, W.S., 1977: 6 อ้างถึงใน วารุณี ไอลสารมย์, 2523: 36) สำหรับเยาวสตรีชั้นสูง มีโอกาสดีกว่าเยาวสตรีสามัญ กล่าวคือ ไม่เพียงได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับกุลสตรีเท่านั้น แต่ยังได้รับการศึกษา วิชาหนังสืออีกด้วย ทั้งนี้เพราะสภาพวิถีชีวิต และความจำเป็นทางสังคมมีความต้องการแตกต่างกัน

จนกระทั่งเริ่มมีการจัดการศึกษา และเปลี่ยนรูปการศึกษาโดยตั้งเป็นรูปโครงการ ศึกษาขึ้น ในปี พ.ศ. 2441 อันเป็นโครงการฉบับแรกที่กล่าวถึงการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก หญิง แต่โครงการดังกล่าวมิได้มีการประกาศใช้ ดังนั้น การจัดการศึกษาให้เยาวสตรีจึงยัง

ไม่เป็นที่แพร่หลายนัก แต่นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนสตรีทั่วไป ไม่เฉพาะแต่เยาวชนสตรีชั้นสูงเท่านั้น

ต่อมาเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ เป็นเหตุให้เกิดผลกระทบต่อสภาพและบทบาทของสมาชิกในสังคม ทำให้เกิดค่านิยมใหม่เกี่ยวกับการศึกษาของเยาวชนสตรี กล่าวคือ ไม่เพียงแต่ให้เยาวชนสตรีเติบโตเป็นแม่ศรีเรือน มีคุณธรรม ความประพฤติและกิริยามารยาทที่งดงามเท่านั้น แต่ควรรู้หนังสือด้วย จึงมีการจัดตั้งโรงเรียนเฉพาะหญิงขึ้น อันเนื่องมาจากพระมหากรุณาธิคุณขององค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีนันทรินทรบรมราชินีนาถ โดยในยุคแรกเป็นการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนสตรีชั้นสูงก่อน ต่อมาจึงได้ขยายไปสู่เยาวชนสตรีสามัญบางส่วน จนกระทั่งมีการประกาศพระราชบัญญัติบังคับให้เด็กทั้งหญิงชายทุกคนเข้ารับการศึกษานในโรงเรียน ทำให้จำนวนนักเรียนเยาวชนสตรีสามัญเพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากความเชื่อและค่านิยมทางสังคมส่วนใหญ่ยังไม่เอื้อต่อเยาวชนสตรีในการเข้ารับการศึกษาก็เท่าเทียมกับกุลบุตร โอกาสในการเข้ารับการศึกษานของเยาวชนสตรียังมีน้อยกว่ากุลบุตร ทำให้ต้องมีการกำหนดให้เรียนในด้านวิชาสามัญขึ้นเรียนและเวลาเรียนแตกต่างกัน

จนกระทั่งในยุคต่อมา แม้จะเน้นความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในการเข้ารับการศึกษาระหว่างเยาวชนสตรีและกุลบุตร แต่บว่ายังมีความแตกต่างกันอยู่ กล่าวคือ บางวิชาเรียน กำหนดเฉพาะชาย บางวิชาเรียนกำหนดเฉพาะหญิง จนกระทั่งในปี 2475 หลักการประชาธิปไตยทำให้การศึกษานของเยาวชนสตรีเริ่มเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง ต่อมาในปี พ.ศ. 2503 การจัดการศึกษานจึงเริ่มเหมือนกันไม่มีความแตกต่างกันระหว่างเพศ อีกทั้งในด้านวิชาเรียน เวลาเรียน อีกทั้งเยาวชนสตรียังได้รับการศึกษานที่สูงกว่าเดิม เนื่องจากความเชื่อและค่านิยมเก่าเริ่มหมดไป ทั้งยังเห็นว่าการศึกษานนั้นช่วยยกระดับทางสังคมและเศรษฐกิจของตนได้

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษานในระดับประถมศึกษา ให้แก่เยาวชนสตรีไทยในช่วง พ.ศ. 2414 - 2535 เพราะในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการจัดการศึกษานแบบโบราณ กับการจัดการศึกษาน

ในปัจจุบัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในการจัดการศึกษาในแต่ละช่วงได้อย่างชัดเจน ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของการจัดการศึกษาระหว่างเยาวชนสตรีชั้นสูง เยาวสตรีสามัญ และกุลบุตร กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2414 จากการจัดตั้งโรงเรียนหลวงในพระบรมมหาราชวัง เพื่อให้การศึกษาแก่กุลบุตรชั้นสูงเป็นครั้งแรก จนมีการจัดตั้งโรงเรียนของเยาวชนสตรีชั้นสูงในเวลาต่อมา และจัดอย่างแพร่หลายตามตำหนักเจ้านายต่าง ๆ แต่ในช่วงแรกเป็นการจัดการศึกษาที่เอื้อต่อ "ชนชั้นสูง" ส่วนเยาวชนสตรีสามัญได้รับการศึกษาแบบโบราณที่บ้านวิชาหนังสือแทบจะไม่ได้รับเลย ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเยาวชนสตรีทั่วไปนอกพระราชวัง เยาวสตรีสามัญจึงมีโอกาสศึกษาวิชาหนังสือเช่นเดียวกับเยาวชนสตรีชั้นสูง แต่มีเพียงจำนวนน้อย เนื่องจากไม่ได้รับการสนับสนุนทั้งจากรัฐและราษฎร จนกระทั่งมีการประกาศพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 เยาวสตรีทั่วไปจึงได้รับการศึกษามากขึ้น และเท่าเทียมกุลบุตร แต่เนื่องจากภาวะและหน้าที่ของเยาวชนสตรีเมื่อโตขึ้น คือ เป็นแม่บ้าน ดังนั้นวิชาที่จัดให้เรียนจึงเน้นงานบ้าน และการฝีมือ จึงจัดให้เรียนน้อยกว่ากุลบุตรในวิชาสามัญและวิชาชีพ หลักสูตรที่กำหนดให้เรียนจึงแตกต่างกัน ต่อมาภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 มั่นนโยบายของรัฐจะกำหนดให้มีความเสมอภาคในด้านการเข้ารับการศึกษา ในด้านหลักสูตรยังกำหนดให้มีความแตกต่างระหว่างเยาวชนสตรีและกุลบุตร จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2503 มีการปรับปรุงและจัดทำหลักสูตรใหม่ ไม่มีการกำหนดหลักสูตรเฉพาะหญิงหรือชาย ทั้งเยาวชนสตรีและกุลบุตรจึงเรียนเหมือนกัน และเท่ากันจนกระทั่งปัจจุบัน เนื่องจากความเชื่อ เดิมเริ่มเปลี่ยนไปเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้ได้รับการศึกษา

ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดการศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าว นับเป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้แก่เยาวชนสตรี ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา วิเคราะห์ การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้แก่เยาวชนสตรีไทยในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อนำเสนอข้อมูลในอดีต ให้คนในยุคปัจจุบันได้รับทราบวิธีการจัดการศึกษาและนำผลที่ได้รับจากการจัดการศึกษาในแต่ละยุค มาปรับปรุงการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาที่จัดให้แก่เยาวชนสตรีไทยในระดับประถมศึกษาในอนาคต ให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสังคมที่กำลังเปลี่ยนไปในปัจจุบัน

สมมติฐานในการวิจัย

การจัดการศึกษาในอดีต เยาวสตรีไทยได้รับการอบรมในด้านความเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดี โดยใช้บ้านเป็นสถานที่ให้การศึกษอบรม จนกระทั่งมีการจัดตั้งโรงเรียนในพระบรมมหาราชวัง ในปี พ.ศ. 2414 นับเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเยาวชนสตรี ซึ่งในระยะเริ่มแรกเป็นการจัดการศึกษา เพียงเยาวชนสตรีชั้นสูงเท่านั้น ส่วนเยาวชนสตรีสามัญยังคงได้รับการศึกษาแบบโบราณที่บ้าน สาเหตุจากไม่ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้เรียน ดังปรากฏในงานวิจัยของ สุมณ อมรวิวัฒน์ (2532: 2) และเพ็ญจันทร์ ทับประเสริฐ (2532: 34) ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานที่ปรากฏในหนังสือของ เซอร์จอห์นบาวริง (อ้างถึงใน วนิดา สิทธิรณฤทธิ, 2521: 186) และหนังสือของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2514: 64) จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2441 มีการจัดทำโครงการศึกษาสำหรับเยาวชนสตรีและการจัดตั้งโรงเรียนของรัฐ และเอกชน เยาวสตรีสามัญจึงเริ่มมีโอกาสเข้าศึกษาในโรงเรียน แต่มีเพียงจำนวนน้อย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2456 มีการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้เยาวชนสตรีเข้ารับการศึกษาดังจะเห็นได้จากหลักฐาน "ประกาศว่าด้วยการจัดชั้นมูลศึกษาของทวยราษฎร์" ของ เจ้าพระยาযมะราช (รอง ศยามานนท์, 2495: 198) ว่า "รัชกาลที่ 6 ทรงทำนุบำรุงการศึกษาแก่เด็กชายหญิง โดยการประกาศให้ผู้ปกครองส่งเด็กชายหญิงเข้ารับการศึกษารวมทั้งการประกาศพระราชบัญญัติประถมศึกษาในปี พ.ศ. 2464 ทำให้เยาวชนสตรีและกุลบุตรมีความเท่าเทียมกันในการเข้ารับการศึกษ แต่โครงการและหลักสูตรในช่วงนี้ กำหนดให้เยาวชนสตรีเรียนแตกต่างไปจากกุลบุตรในด้านวิชา จำนวนปีที่เรียน และเวลาเรียน โดยจัดให้เรียนน้อยกว่ากุลบุตร ดังจะเห็นได้จากโครงการการศึกษา พ.ศ. 2456 และ พ.ศ. 2458 ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 แม้จะมีการกำหนดให้ทั้งเยาวชนสตรีและกุลบุตรได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกันในด้านเวลาเรียน และจำนวนปีที่เรียน แต่เนื้อหาที่จัดให้เรียนยังแตกต่างกันระหว่างหลักสูตรกุลบุตรและหลักสูตรเยาวชนสตรี ดังปรากฏหลักฐานในแผนการศึกษา พ.ศ. 2475 ที่กล่าวถึงการจัดการศึกษาของเด็กหญิงว่า "...หลักสูตรของชายหญิงจะไม่ผิดเพี้ยนโดยปริมาณ หรือ โดยส่วนสูงต่ำ แต่เนื่องจากหญิงมีภาระพิเศษโดยธรรมชาติ ทำหน้าที่วางหลักสูตรการศึกษาของหญิงให้มีวิชาผิดเพี้ยนกับของชายเป็นบางส่วน" (เอกสารประกอบการสอนหลักและพื้นฐานการศึกษาไทย, มปป: 3)

กระทั่งในปี 2503 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งเยาวชนสตรีและกลุ่มบุตรเริ่มได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกันในทุกด้าน

จากหลักฐานที่กล่าวในข้างต้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาในยุคต่าง ๆ มีความแตกต่างกันดังนี้ คือ

1. การศึกษาของเยาวชนสตรีระหว่างยุคแตกต่างกัน
2. การศึกษาของเยาวชนสตรีและกลุ่มบุตรแตกต่างกันในแต่ละยุค
3. การศึกษาในแต่ละยุค ได้รับอิทธิพลจาก ค่านิยม แนวคิด สภาพทางสังคม และผลกระทบทางการเมือง และเศรษฐกิจ

คำจำกัดความ

วิวัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาที่ได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ในแต่ละยุคตามความเชื่อ แนวคิดต่าง ๆ สภาพสังคม รวมทั้งผลกระทบทางการเมือง และเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา และตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ

การจัดการศึกษา หมายถึง การนำแนวคิด ค่านิยม สภาพการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมมาเป็นพื้นฐานการวางแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งจะนำไปสู่การจัดระบบการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอนซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละยุค โดยแบ่งเป็น 5 ยุค คือ ยุคการศึกษาของเยาวชนสตรีชั้นสูง ยุคเริ่มการศึกษาของเยาวชนสตรีสามัญ ยุคจัดการศึกษาของเยาวชนสตรีอย่างเป็นระบบ ยุคปรับปรุงการศึกษาของเยาวชนสตรี และยุคพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของเยาวชนสตรี

การศึกษาแบบโบราณของเยาวชนสตรี หมายถึง การศึกษาทางด้านงานบ้าน การเรือน การฝีมือ เช่น เย็บปักถักร้อย ปั่น แกะสลัก เป็นต้น โดยใช้บ้านเป็นสถานที่ให้การศึกษาอบรมสำหรับเยาวชนสตรีสามัญ ส่วนเยาวชนสตรีชั้นสูงนอกจากจะได้รับการฝึกหัดทำงานบ้านและการฝีมือแล้ว ยังได้รับการอบรมกิริยามารยาทและการเข้าสังคมอีกด้วย

เยาวชนสตรี หมายถึง เด็กหญิง ที่มีอายุ 7 - 14 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา รวมถึงเด็กหญิงก่อนวัยเรียน และเด็กหญิงที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

เยาวสตรีสามัญ หมายถึง เยาวสตรีที่เป็นบุตรของสามัญชนซึ่งเป็นชาวบ้านทั่วไป ที่นอกเหนือจากบุตรหลานขุนนาง ข้าราชการ และคหบดี

เยาวสตรีชั้นสูง หมายถึง เยาวสตรีในราชตระกูลที่เป็นพระราชธิดา และพระราชธิดาของพระมหากษัตริย์ กับสมเด็จพระบรมราชินี หรือพระวิมาดา เจ้าจอม และที่เป็นธิดาของเจ้านายในราชตระกูล และเยาวสตรีที่เป็นบุตรหลานของขุนนาง ข้าราชการ และคหบดี

แผนการศึกษาชาติ หรือโครงการศึกษา หมายถึง แผนในการจัดการศึกษา ที่กล่าวถึงการจัดชั้นเรียน ลำดับอายุ และการแบ่งระดับการศึกษา โดยคำนึงถึง สภาพความต้องการของประเทศในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม

หลักสูตร หมายถึง กลุ่มของวิชาหรือประสบการณ์ ที่จัดให้นักเรียนแต่ละชั้นตามวัย ตามความสนใจของนักเรียน และความต้องการของสังคม รวมทั้งสิ่งที่เกี่ยวข้อง และเป็นผลทำให้การเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นไปด้วยดี อันจะทำให้นักเรียนมีความรู้ มีทักษะ มีนิสัย และเจตคติตามความมุ่งหมายที่หวังไว้ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน สถานที่ ครู แบบเรียน กิจกรรม และเนื้อหาวิชา รวมทั้งประสบการณ์ที่จัดขึ้น ทั้งภายในและภายนอก เวลาเรียนตามปกติในโรงเรียน

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่พึงมีในตัวสตรี คือ พุทธิสมบัติ จริยสมบัติ ทักษะ และพละนามัย พุทธิสมบัติ คือ พึงมีความรู้เป็นประโยชน์ส่วนตน รู้ตามความถนัด รู้เรื่องใกล้ตัว จริยสมบัติ คือ ประพฤติดี มีคุณธรรม งามวาจา งามน้ำใจ มีความรักต่อผู้อื่น ต่อชาติ กิริยาตรงาม ทักษะ คือ ความถนัดในงานศิลปะ งานฝีมือ งานครัว และงานผ้า งานดอกไม้ ดนตรี ขับร้อง พละนามัย คือ มีสุขภาพอนามัยแข็งแรงสมบูรณ์

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาวิวัฒนาการ ของการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ให้แก่เยาวสตรีไทย ในระหว่างปีพุทธศักราช 2414 ถึง ปีพุทธศักราช 2535

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง วัตนาการการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้แก่เยาวชนสตรี ในระหว่างปี พ.ศ. 2414 - 2535 ใช้วิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ มุ่งศึกษาเฉพาะการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาที่จัดให้แก่เยาวชนสตรี ในที่นี้เน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม งานฝีมือ งานบ้าน และงานครัว ซึ่งถือเป็นแพลตฟอร์มของคุณสมบัติของกุลสตรีในอดีตมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการจัดการศึกษาตามลักษณะการจัดการศึกษา โดยถือหลักการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาที่จัดให้แก่เยาวชนสตรีไทยในแผนการศึกษาชาติ โครงการศึกษา และหลักสูตร โดยแบ่งการจัดการศึกษาเป็น 5 ยุค คือ (1) ยุคการศึกษาของเยาวชนสตรีชั้นสูง (2) ยุคเริ่มการศึกษาของเยาวชนสตรีสามัญ (3) ยุคจัดการศึกษาของเยาวชนสตรีอย่างเป็นระบบ (4) ยุคปรับปรุงการศึกษาของเยาวชนสตรี (5) ยุคพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของเยาวชนสตรี

(1) ยุคการศึกษาของเยาวชนสตรีชั้นสูง (ช่วง พ.ศ. 2414 - 2440) ในยุคนี้ เยาวสตรีชั้นสูงมีโอกาเรียนวิชาเลข ภาษาไทย ธรรมจารี ซัปร้อง และภาษาอังกฤษ นอกเหนือจากการเรียนงานฝีมือ ขนบธรรมเนียมเฉพาะฝ่ายใน และอบรมกิริยามารยาทอย่างเข้มงวด ส่วนเยาวชนสตรีสามัญได้รับการอบรมด้านงานบ้าน งานครัว เย็บปักเพื่อใช้ในการซ่อมแซม และงานอาชีพที่บ้าน

(2) ยุคเริ่มการศึกษาของเยาวชนสตรีสามัญ (ช่วง พ.ศ. 2441 - 2455) ในยุคนี้เริ่มมีโครงการศึกษาสำหรับเยาวชนสตรีเป็นฉบับแรก อันเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดทำหลักสูตรสำหรับเยาวชนสตรีในเวลาต่อมา คือ หลักสูตร พ.ศ. 2454 ทั้งมีการสนับสนุนให้รัฐและบุคคล จัดตั้งโรงเรียนขึ้นทั่วไป ทำให้ราษฎรที่เห็นความสำคัญในการศึกษา เริ่มส่งเยาวชนสตรีเข้าเรียนในโรงเรียน เยาวสตรีสามัญจึงมีโอกาเข้ารับการศึกษาเช่นเดียวกับเยาวชนสตรีชั้นสูง โดยใช้หลักสูตรที่กระทรวงธรรมการกำหนดให้ ด้านวิชาสามัญเน้นวิชางานบ้านและการฝีมือ ส่วนวิชาสามัญมีวิชาที่เรียนเพิ่มจากเดิม คือ วิชาภูมิศาสตร์และการรักษาตัว

(3) ยุคจัดการศึกษาของเยาวชนสตรีอย่างเป็นระบบ (ช่วง พ.ศ. 2456 - 2474) การจัดการศึกษาในยุคนี้เปิดโอกาสให้เยาวชนสตรีเข้ารับการศึกษาอย่างทั่วถึง ด้วยการประกาศพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ทำให้เยาวชนสตรีมีสิทธิเท่าเทียมกับกุลบุตรในการเข้า

รับการศึกษา วิชาวิสามันท์เน้นวิชาชั้นที่เหมาะสมกับเพศ คือ การฝีมือ หลักสูตรที่กำหนดให้เรียน ทั้งวิชาวิสามันท์ และวิชาวิสามันท์แตกต่างจากกุลบุตร แต่นับว่าเป็นยุคที่เยาวสตรีเข้ารับการศึกษ ในโรงเรียนเป็นจำนวนมาก วิชาวิสามันท์ที่จัดให้เรียนเพิ่มขึ้นจากเดิม คือ วิชาการเรือน สรีรศาสตร์ ส่วนวิชาวิสามันท์ คือ สุขศึกษา

(4) ยุคปรับปรุงการศึกษาของเยาวสตรี (ช่วง พ.ศ. 2475 - 2502) การจัดการศึกษาในยุคนี้เน้นความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ดังนั้นจึงจัดให้เยาวสตรีเรียนในระดับที่สูงกว่าเดิม กล่าวคือ ที่เคยเรียนเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นศึกษาเท่ากับกุลบุตร คือ ชั้นประถมปีที่ 1 - 4 รวมทั้งเวลาเรียนก็จัดให้เท่ากัน กำหนดให้เรียนวิชาวิสามันท์เหมือนกัน แต่ต่างกันด้านวิชาวิสามันท์ คือ กำหนดให้เยาวสตรีเรียนน้อยกว่ากุลบุตร และยังถือเรื่องเพศเป็นตัวกำหนดวิชาเรียน แต่อย่างไรก็ตามในช่วงแรกของยุคนี้นับว่ารัฐบาลพยายามปรับปรุงการจัดการศึกษาให้แก่เยาวสตรีตลอดเวลา

(5) ยุคพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของเยาวสตรี (ช่วง พ.ศ. 2503 - 2535) การจัดการศึกษาในยุคนี้ ทั้งเยาวสตรีและกุลบุตรเรียนหลักสูตรเดียวกัน วิชาที่กำหนดให้เรียนเหมือนกัน เวลาเรียนเท่ากัน วิชาที่กำหนดให้เรียนไม่แตกต่างกัน นับว่าทั้งเยาวสตรีและกุลบุตรได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกันและเสมอภาคอย่างแท้จริงในยุคนี้เอง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้แก่เยาวสตรีไทยในช่วง พ.ศ. 2414 - 2535 ข้อมูลที่ใช้ในการค้นคว้ามุ่งดังนี้

1.1 หลักฐานชั้นต้น ได้แก่ จดหมายเหตุ เอกสารทางราชการ หลักสูตร แผนการศึกษาชาติ พระราชบัญญัติต่าง ๆ นโยบายการศึกษา และระเบียบข้อบังคับ

1.2 หลักฐานชั้นรอง ได้แก่ บทความ หนังสือ หนังสือพิมพ์ เอกสาร สารานุกรม งานวิจัย วารสาร และวิทยานิพนธ์

แหล่งข้อมูลของหลักฐานชั้นต้น และหลักฐานชั้นรอง ได้แก่

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ สถาบันวิทยบริการ ห้องสมุดคณะครุศาสตร์

ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-

วิโรฒ หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์ข้อมูลสตรี บ้านมนังคศิลา

สภาสตรีแห่งชาติ หอสมุดวชิรญาณวโรรส ห้องสมุดกรมพระยาตำราวงราชการ และห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการ

1.3 การสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่สามารถให้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัย ต้องการทราบ รวมทั้งสามารถแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะแนวคิดต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ ประโยชน์สำหรับงานวิจัย

2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ อ่านและศึกษาข้อมูลโดยละเอียด รวมทั้งตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาเพื่อความถูกต้องเป็นจริง

3. วางโครงร่างการนำเสนอข้อมูลโดยแยกออกเป็นหมวดหมู่ 5 หมวด คือ

3.1 ข้อมูลด้านกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464, 2478 พระราชบัญญัติฉบับแก้ไข พ.ศ. 2483, 2505, 2509, 2521 พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 และแผนการศึกษาชาติฉบับต่าง ๆ

3.2 บันทึกทางราชการ ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนสตรี เช่น คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ รายงานต่าง ๆ และประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ

3.3 บันทึกของบุคคล ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนสตรี เช่น จดหมาย เอกสาร และรายงานต่าง ๆ

3.4 วารสารและจุลสาร รวมทั้งหนังสือ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนสตรี

3.5 อุปกรณ์ เครื่องมือ หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนสตรี เช่น ตำรา แบบเรียน และหลักสูตร ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

4. นำข้อมูลที่ได้จัดเป็นหมวดหมู่ เลือกเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่จะศึกษา มาวิเคราะห์ ศึกษา ในเรื่องของการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนสตรีไทยในยุคต่าง ๆ เพื่อ ประมวลผลหาข้อสรุปของการจัดการศึกษาในแต่ละยุคที่จัดให้เยาวชนสตรีไทย เสนอผลงานในรูปแบบการพรรณนาความ ประกอบตารางและแผนภูมิ

5. การเสนอข้อมูล สำหรับข้อความที่ยกมาอ้างจากหนังสือ และเอกสารในสมัยใด จะคงใช้ภาษาที่ใช้ในสมัยนั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยที่เกี่ยวกับความเป็นมาของการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนสตรีไทย จะช่วยให้ทราบข้อมูลพื้นฐานและแนวโน้มของการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนสตรีไทย เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถที่เหมาะสมกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และให้ทราบถึงเหตุผลในการจัดการศึกษา รวมทั้งข้อดีและข้อด้อยของวิวัฒนาการการจัดการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงหลักการจัดการศึกษาให้เยาวชนสตรีไทยได้มีความรู้ความสามารถ รวมทั้งเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การศึกษาค้นคว้าและวิจัยต่อไป